Winnaar Staatsprijs voor Literatuur

Dichter Shrinivasi weer even terug op Curaçao van zijn onderwijsjaren

-door Nel Casimiri-

OP 15 JULI aanstaande zal de dichter Shrinivasi in Suriname de Staatsprijs voor de Literatuur in ontvangst nemen. Oorspronkelijk zou de plechtigheid al op 29 juni plaatsvinden, maar dat was onmogelijk, want op die datum was Shrinivasi op Curaçao. Hij heeft Curaçao na 23 jaar weer opgezocht om er vakantie te houden. Hij voelde zich er meteen thuis, hoewel hij moest wennen aan de vele veranderingen in de infrastructuur van het eiland.

Wennen omdat er zoveel is bijgebouwd, de auto's zo snel rondrijden. Maar gelukkig zijn de mensen hetzelfde. Shrinivasi heeft veel oude vrienden ontmoet en veel herinneringen opgehaald aan de tijd dat hier op Curaçao onderwijzer was. Op Curaçao is ook zijn sluimerend dichterschap tot een eerste bloei gekomen, een bloei die zich in Nederland en Suriname tot een onstuimige bloemenmassa heeft opengevouwen.

Shrinivasi, die veel mensen op Curaçao beter kennen als de Surinaamse onderwijzer van Indiase afkomst M.H.Lutchman, vertelt over zijn poëzie, over Curaçao en Suriname.

"De Staatsprijs voor de literatuur wordt uitgereikt voor het beste boek van de laatste drie jaar. In dit geval gaat het om 1989, 1990 en 1991. Daarvoor hebben ze mijn bundel *Sangam* uitgekozen. Ik heb ook voor ander werk al eerder prijzen gehad, zoals de Gouverneur Currie Prijs voor *Om de zon.* Met die prijs werd eigenlijk heel mijn oeuvre gewaardeerd. *Om de zon* werd beschouwd als mijn beste boek. De meeste gedichten daarin zijn hier op Curaçao geschreven. Ook de bundels *Anjari* en *Praktisha* zijn hier geschreven, samen met nog een vierde: *Oorspronkelijke woorden*, die echter nog niet gepubliceerd is.

In 1984 heeft Geert Koefoed een bloemlezing van mijn werk samengesteld onder de titel *Een weinig van het andere*. Nu is dus *Sangam* gekozen voor de Staatsprijs.

Tot nu toe is die prijs altijd alleen voor poëzie uitgereikt, maar dit jaar krijgt samen met mij ook Ismene Krishnadath de prijs voor haar jeugdliteratuur"

Shrinivasi heeft in 1990 nog een hoge onderscheiding ontvangen van de president van Suriname. Hij is Ridder in de Orde van de Gouden Palm.

"In zijn speech vertelde de president dat ik ideologisch altijd de eenheid heb gepropageerd en dat dat in mijn werk ook zichtbaar is".

Martinus Lutchman kwam in 1951 vanuit Suriname naar Curaçao als onderwijzer. "Ik heb over het hele eiland gewerkt, op de St.Vincentiusschool, het St.Thomas College, op Barber, in Wishi, in Buena Vista, in Brievengat, Montagne, in Santa Maria op de St.Jorisschool. Ik werkte op Curaçao van 1951 tot 1967, en met veel plezier. Ik hou veel van kinderen en nu ik ze weer zie is het weer raak. De affiniteit is wederzijds. Ik heb hier ook gestudeerd, ik heb mijn hoofdakte op Curaçao gehaald. Daar kreeg je bij geschiedenis en aardrijkskunde veel stof over het eiland. Daardoor is dit eiland ook mijn eiland geworden. Ik heb ook papiaments leren praten."

"Nu ik terug ben heb ik ook veel oude vrienden ontmoet. Wil Nagelkerken is net deze dagen terug van Manilla. Samen met Irving Merkies noemde men ons: 'Het koninkrijk in woord en beeld'. Irving van de Antillen, Wil van Nederland en ik van Suriname. Ook had ik goede contacten met Pierre Lauffer, met Elis Juliana en met Rene de Rooy. En later heb ik veel medewerking gekregen van Maritza Eustatia."

"In Suriname leefde ik in een droomwereld. Ik dacht dat al mijn oude vrienden nog met een krijtje in hun hand voor de klas zouden staan, maar alles is verdwenen. De omgeving is ook helemaal veranderd, de heuvels rond de stad die als aanknopingspunt dienden, ze zijn er niet meer. Alles is volgebouwd, volgegroeid, zoveel wegen, en de auto's rijden zo snel. Het is niet meer het Curaçao van vroeger. De mensen zijn wel nog even leuk, vriendelijk en behulpzaam, met een open lach. En de problemen van Curaçao zijn de wereldproblemen, zoals de structurele werkeloosheid, de leegloop naar Europa, aids en criminaliteit".

Hoe is dat in Suriname? "Bij ons is het ook. Vooral bij de jeugd vind ik het heel erg. Dat de hele wereld is veranderd, accepteer ik. We leven in de baarmoeder van een nieuwe tijd. Dit is een verval periode en het is interessant om mee te maken. We zijn bezig met de zaken te analyseren, te zoeken naar oplossingen, iedereen is daar heel driftig mee bezig."

"Toch is het in Suriname anders. Daar is de hele infrastructuur kapot. Wij hebben een binnenlandse oorlog gehad, een militair bestuur. Er was geen vrijheid. Geen vrijheid van drukpers, dat is een fundamentele vrijheid. De grootste en belangrijkste is de gewetensvrijheid en daar ontbrak het aan: door angst gebonden, niet kunnen publiceren, omdat je leven ervan afhing."

"Maar we hebben wel andere wegen leren bewandelen, ik tenminste heb vermomde poëzie geschreven en voorgedragen. In Zuidamerikaanse landen waar een dictatuur heerst, dat heb ik meegemaakt in Amsterdam, gaat men terug naar de orale literatuur, waarin problemen worden aangesneden waarin de vrijheid in het geding is."

"Daarom heb ik mijn poëzie gebracht als orale literatuur van lang geleden. Alleen een goede verstaander begrijpt het en vindt er troost in. Toen ik bijvoorbeeld op een bijeenkomst het gedicht *Kalyug men* had voorgelezen, zei iemand later tegen mij: 'Jij wordt vast vanavond opgepakt'. Thuisgekomen heb ik, voor ik stopte, eerst mijn grote lichten van de auto aangedaan om te kijken of er iemand was. Zulke angst blijft lang bij je. Zij is hier ook weer boven gekomen, nadat ik verhalen had gehoord over problemen met overvallers op Curaçao. Je denkt dat je die angst kwijt bent maar in je onderbewustzijn blijft ze bestaan".

Hoe gaat het nu met de politiek in Suriname? "Er is veel toch weer volgens de oude structuren teruggekomen. Men is weer begonnen met etnisch te stemmen. Maar het zou bij de volgende verkiezingen anders kunnen zijn... Heel langzaam komen veranderingen op gang".

Na een verblijf in Nederland waar Shrinivasi verder studeerde voor zijn akte M.O.-Nederlands, keert hij in 1968 terug naar Suriname om zich toe te leggen op het schrijven. Hij sluit zich aan bij de actieve schrijversgroep Moetete. Af en toe viel hij in als onderwijzer op scholen.

"Men vroeg mij daar om analyses van proza en poëzie te geven op een viertal mulo's en ook op lagere scholen. Ik ben ook bezig geweest om de kinderen te leren poëzie te schrijven. Het is me gelukt talenten te ontdekken, maar het ministerie heeft er daarna, toen ik weer van school weg was, niets meer mee gedaan."

"Ik ben thuis gaan schrijven en als ik niet schrijf, lees ik. Maar er zijn veel problemen thuis, in de familie, maar vooral door allerlei praktische beslommeringen. Dan word je talent niet aangejaagd. Er waren het laatste jaar zoveel stakingen, zoveel onderbrekingen, dan was het veer weer niet in orde, dan kon er om andere redenen geen les gegeven worden op de scholen. Soms vraag ik het schoolhoofd: Zal ik wat met de kinderen doen? Dan ga ik met ze praten over poëzie en over het schrijven van poëzie. Maar na een poosje moet dan weer alle tijd besteed worden aan taal en rekenen om de stof voor de examens in te halen. Er zijn in Suriname zelfs televisieprogramma's om kinderen die achterraken in het onderwijs bij te spijkeren".

Shrinivasi woont in Fort Nieuw Amsterdam, daar waar de Commewijne en de Surinamerivier samenvloeien.

"Alle immigranten, uit India, Afrika, Indonesië, kwamen daar binnenvaren. Ik heb als klein kind van 1928 tot 1936, dus tot mijn tiende jaar, aan de Commewijne gewoond. Hiermee is de cyclus aldus gesloten. Een onweerstaanbare kracht trekt je terug naar je jeugd. Die tijd is het mooist en het meest pregnant."

"Toen ik jong was, beleefden de plantages langs de rivier hun laatste bloei. Dat heb ik nog meegemaakt. Mijn vader was een immigrantenzoon. Hij heeft nog de laatste immigrantenschepen zien binnenvaren in 1916-1918. Mijn grootouders kwamen uit India en hebben aan de rivier hun contractperiode volgemaakt. Ik heb ze nog gekend. Praktisch niemand sprak in die tijd Nederlands daar."

"En nu woon ik weer in dat district. Er zijn nog wel wat plantages, maar er zijn nog maar enkele in cultuur. Ik woon in Fort Amsterdam, een typisch Nederlandse verdedigingspost, zoals je ze op vele andere plaatsen op de wereld terugvindt".

Wanneer bent u met dichten begonnen? "Op de mulo in mijn puberteit, maar die gedichten heb ik in 1948 verbrand. In Nickerie was ik onderwijzer en toen las ik betere poëzie, uit Nederland en uit India. Poëzie van een ander peil dan mijn eigen gedichten. Ik vond mijn eigen gedichten te pathetisch. Het waren liefdesgedichten uit een puberteitsperiode. Dat zei me niet zo veel meer. poëzie van andere dichters zijn mij tot steun geweest, hebben de basis van allerlei ritmes in mij gelegd."

"We lazen op school veel Nederlandse dichters. En het was ook de gewoonte in Suriname bij mensen die Nederlands kenden, om kinderen, liefst kleine kinderen, op feestjes en verjaardagen, gedichten te laten voordragen, bijvoorbeeld van Guido Gezelle. Zelfs al begrepen ze er geen barst van. Ook waren er bij feestdagen speciale mannen die gedichten voordroegen. Of proza: ik herinner me hoe een keer de hele toespraak tot de hoofden van Lebak van Multaltuli werd voorgedragen. Uit het hoofd! Dat is nu allemaal weg. Er zijn geen poëzievoordrachtwedstrijden meer. Alles is nu popliederen".

Wanneer werd uw eerste poëziebundel gepubliceerd? "Op 12 december 1963. Ik zat hier op Curaçao, maar de bundel werd in Paramaribo gepubliceerd en meteen met een vliegtuig hierheen gevlogen. Ik was in die tijd bezig met mijn MO-akte Nederlands. Daardoor werd ik met mijn neus op de cultuur gedrukt, op het wezen ervan. Ik heb er nog steeds groot voordeel van als ik poëzie schrijf. De Engelsen zeggen: 'After the creation comes the grammar'. Dat klopt. Als ik klaar ben, ga ik controleren of alles wel klopt, of het wel logisch is wat er staat, of de chronologie in orde is, of wat ik heb willen schrijven, haarscherp wordt gezegd. Terwijl ik bezig ben met revisie en met correctie test ik ook het gedicht op ritmiek. Het voornaamste van een gedicht is de ritmiek. Als dat niet goed is heb je geen poëzie maar gewoon proza. Het ritme is de ziel."

"Ik zal een voorbeeld geven. Een van mijn bekendste gedichten, *Suriname*, begint als volgt: 'Dit land heb ik gekozen...' Als ik schrijf: 'Ik heb dit land gekozen.' doe ik een mededeling. Dat is geen poëzie. Door de inversie komt de volle nadruk te liggen op 'Dit land', is het een vreselijk sterke zin en poëzie geworden. Dat weet je door veel studie".

"De gedichten uit mijn eerste bundel heb ik laten lezen door drs. Heitzman, een van de directeuren van het Peter Stuyvesant College. Hij heeft ook de eerste recensie over mijn werk geschreven. Die was heel positief, hij heeft me echt aangemoedigd door te gaan. Hij vond het een goede bundel, maar maakte een restrictie. Hij stelde voor de bundel ook naar een Surinaamse deskundige te sturen."

"Toen heb ik mijn werk naar Albert Helman gestuurd die in die tijd op de Nederlandse ambassade in Washington werkte. Hij stuurde me een prachtige brief of eigenlijk recensie terug. Helman vertelde daarin dat hij veel ouder was dan ik en dat hij het werk daarom ook aan jongeren op de ambassade had laten lezen. Ook bij hen kwam het over. Het was goed, schreef hij. Dat is zo goed van Helman. Hij pretendeert niet zelf alles te weten, hij vraagt ook elders. Ik was heel blij met zijn brief. Ik had hem ook gevraagd een voorwoord te schrijven, wat de gewoonte was in die tijd. Ik zal zijn antwoord nooit vergeten. Hij zei dat ik een oosterling was en dat als een goeroe zijn leerling loslaat die zijn eigen weg moet gaan."